

Кезінде дәүірі жүріп, дүйім жұртты аузына қаратқан Дәүітәлі ақынмен біз бір мектепте білім алдық. Ол менен бір класс жоғары оқыды. Ақтогайдағы М.Горький атындағы №1 орта мектептің төгізынышы класында оқып жүрген кезім болатын. Қазан айының іші еді, бір күні аудандық «Арқа еңбеккери» газетінде менін «Китабым» деген елеңім жарық көрген. Бүкіл кластиқ және мені танитын басқа да кластардың оқушылары, сабак беретін кейбір мұғалімдер: «Сен ақын екенсің ғой!» деп күттіктап жатыр. Мен әжептөүір марқайып қалдым. Бізге астанамыз Алматының оку орнын бітірген жас жігіттер – Елубай Адамбаев тарих пәнінен, Текен (Телеуқадыр) Тыныбеков неміс тілі пәнінен сабак беріп жүрді. Бұл екі мұғалім тіпті ерекше риза болды. Сол жылдары класымыздығы Балтабек Әбеуовтің әңгімелері мен мақалалары аудандық газетке жіе шығатын. Бір әңгімесі облыстық «Орталық Қазақстан» газетінде де басылды. Енді елең, әңгіме жазатын оқушының класта екеу болғандығын олар баса айтты.

Содан көп ұзамай Елубай мұғалім мен Текен мұғалім мектепте жас әдебиетшілер үйірмесін ашатындықтарын айтЫП, Балтабек екеумізді және әдебиетші болуға талпынған басқа да балаларды сол үйірмеге жазылуға шақырды. Сейтіп, үйірме өз жұмысын бастап кетті. Үйірменің старостасы өлеңдері аудандық газеттерге бұрыннан шығып жүретін, он бірінші сыйынта оқытын Тілеген Айтжанов болды. Мүшелері онынышы сыйынта оқытын Дәүітәлі Стамбеков, Сәдуақас Мұқанбеков (кейін Торғаев болып жазылды), Текен Оразбеков, төгізынышы сыйынта оқытын Балтабек Әбеуов, Базыл Аманжолов, Торғай Бейсекова, мен және басқа да оқушылар еді. Біз үшін үйірменің жұмысы ете қызықты болды. Онда жаңадан жазылған өлеңдеріміз оқылып, ол талданып, жақсы-жаман жақтары айтылатын. Егер кемішлік болса, оны түзету жолдары қарастыратын.

Сондай бір жолы Дәүітәлінің «Қысқы кеш» деген өлеңі талқыланды. Өлең ете жақсы жазылыпты. Бораннан кейінгі табиғаттың қысқы кештегі көрінісі сәтті бейнеленген. Тек өлеңнің бір жолында «сілкінген» деген сез қолданыпты. Егер бұл сезді «сілкінген» деген жазатын болса, қара өлеңнің бір буыны жетпей қалады екен. Өлеңді талқылай келе ол сезді «дұр сілкінген» деген жазу ұсынылды. Бұл тіркес бәрімізге ұнады, кейін газете де осылай жарық, көрді.

Дәүітәлі мектепте оқып жүрген кездерінің езінде өлеңге ерекше құмар болды. Сонының қарай шығарған өлеңдері де мәлдіреп тұратын. Оның өлеңдерінде жеңіл юмор, кейбір сәтте жап-жақсы философия

болатын. Кейіннен осы қасиеттерін ол тәріндеге, шындағы түсті. Қандай тақырыпқа жазбасын оның көркемдігіне, үйқасына, мазмұнына, тәрбиелік мәніне ерекше көңіл белетін.

Көп оқытын, жасынан зерделі болатын. Әлем әдебиетінің, орыс әдебиетінің класиктерін сол кездің өзінде жақсы билетін. Онынышы сыйынта оқып жүргендеге мектепте болатын әр түрлі әдеби кештерге үзбей қатысып, сол кештерде сұрақ-жауаптарға, викториналық сұрақтарға дұрыс жауап беріп, жүлдеперге ие болатыны есімде.

Домбыраны жақсы тартатын, әжептөүір өншілігі де бар еді. Суретті тамаша салатын. Бірге оқытын қыздардың суретін айналтпай салып беретін. Әсіресе, өзі ұннататын А. деген қызың суретін әр қырынан салып, мақтана көрсетүші еді.

Оның көп көрді. «Жетім бұрышты» жағалап жүріп, сол кездегі астананың талай жерінен пәтер жалдап тұрды. Ақыры табандылығының арқасында «Қазақфильм» ықшам ауданынан үш бөлмелі тамаша пәтер алды. Алматыға барғанда күтіп алып, үйіне алып келетін, қаланы аралатып көрсететін. Сонау Медеуге дейін барып, сан рет қызырған едік. Сол кездерде бір байқағаным – Дәүітәлінің үйі қонақтан босамайтын. Әсіресе, жоғары оку орнына түсуге келгендер талай күн ошарылып жатып алатын еді. Кейде орын болмай қалғандықтан, ас болмеге дейін жататын кездер болатын. Ондай сәттерде досымның да, оның жарының да қабагында кірбі қайталмай, келгендерді күтіп алып, шығарып салып жүреді.

Бір жолы қөшеде келе жатқанымызда бір жігітті тоқтатып алып, сөйлесіп тұр-

жетпей жатқан жандарды да кемсіткен жоқ. «Кімнің ақын, кімнің ақын еместігін өмірдің өзі екшідейді» дейтін байыппен ғана.

Әмірін өлеңмен тығыз байланыстырган ақын бір жақсы өлең жазғанда балаша қуанатын. Онысын бізге оқып, өзі мәз болатын. Біржанға арнап поэма жазып жатқандығын айтЫП, қуанып жүрді. Оның жекелеген үзінділерін оқып беретін, кейде Біржанның әніне салып сол поэмадағы:

«Теміртас, Асыл, Ақық – қарақтарым,
Білмедім кеш батқанын,
таң атқанын,
Уш жылда жалғыз жүріп,
жалқы бастан,
Әткіздім жан ақпанаң,
жан алтабын», - деген жолдарды және басқа шумақтарды өзінің майдықоңыр даусына салып, домбырамен қосылып шыркайтын.

ДАРА ТҰЛҒА ЕДІ

Сабактан бос уақыттарында спортпен, оның ішінде бокспен шүғылданды. Оның спорттың бұл түрін қалаудың ағасы Әбдіқадырдың әсері болғандығы сөзсіз. Әйткені, ол кісі талай жарыстарда қарсыласын бет қаратпайтын былғары қолғап иегері болып еді. Дәүітәлі де сол ағасы сияқты оң қолының ыңғайына деп келіп қалғанды қалпақтай үшіраратын, соққысы жойқын болды.

Алматыға барып, жоғары оку орнына түсіп, тұрақтап қалды. Үй болды. Әдеби орта, жақын достар тапты. Қосағы біздің облыстың Нұра ауданында туып-ескен Фаридда ете жақсы жар болып кездесті.

Бір жолы жарым Нұрғайын, қызым Ләззат үшешеіміз «Просвещенец» демалыс үйінен көсіподақтың жолдамасымен барып, демалып жатқанбыз. Қалага қызыруға таудан төмөн түсіп, кешке қайтардағы бір сәтте амандық білмек мақсатпен Дәүітәлінің үйінен телефон-автоматтан хабарласып еді:

- Қазір үйге келиндер, - деп бүйірды амандық-саулық жоқ. – Дүйсекен келейін деп отыр. Сол кісімен бірге боласындар...

Осыны айтты да телефонның құлагын қоя салды. Дәүкен айтса – бітті. Оны сезсіз орындау керек. Еріксіз «Қазақфильм» ықшам ауданындағы үйіне келдік. Қонағы келіпти. Бұл «Дүйсекен» деп отырғаны – қазақтың белгілі ақыны Дүйсекенбек Қанатбаев екен. Шынында да бұрын сырттай білетін Дүйекенмен жақсылап таныстық. Аққөніл, аңқылдаған азamatтың талай тамаша әңгімелері мен жанадан жазған өлеңдерін тыңдал, бір жасап қалды.

Айтпақшы, Дәүітәлі үй-жайдың қыынды-

ды. Мен ақырында алыстап кеткен едім. Сәлден соң артыма қарасам, сол қолымен әлгінің жағасынан бүріп ұстап алған, оң қолының сұқ саусағын шошайтып алып, әлденені айтЫП: «Олай істеуге болмайды», - деп қояды. «Әнгімелері» бітіп, келе жатқан жолда «Әлті кім?» деп сұраймын ғой, сонда ол: «Бұл бәлен деген белгілі ақын ғой. Жуырда бір рецензиясы жарық көріті. Бәлен деген жас ақынға әлгенше шүйлігіпти. Ол болашынан үміт күттіретін ақын. Ол туралы бұлай жазуға болмайтындығын түсіндірдім», - деген еді.

Дәүітәлінің осындағы қызыба сәттері көп болатын. Ол әділесіздікке тәзе алмайтын, бірбеткей еді. Айтайын деген сезін бүгежектемей тіке айтатын. Достықта адал, арамдықта жаңы қас еді. Бірақ, ешқашан да өзін көрсетіп, өзеуреген жан емес. Таланты

Кезінде өз тұрғыластарынан оза шығып, Халықаралық «Алаш» сыйлығын иемденген, жүртшылықтың сүйікті ақыны болған жерлесім әрі досым Дәүітәлі Стамбеков бүгінгі күні арамызда жоқ. Егер тірі болғанда бүгінгі таңда оның 70 жасқа толған туған күнін тойлап жатушы едік. Қазір оның қайталанбас дара, өзіне ғана тән әрнегі, үзіліп тұрған үні бар жыр жинақтары ғана қолымызда. Дәүітәлінің сагынған шақта сол жыр жинақтарын қолыма алағын. Оның есімі ешқашан ұмытылмайды. Қазір Ақтогай ауданында өзінің туған жеріндегі мектеп Дәүітәлінің атымен аталады. Сол ғана дәтке қуат.

Сүйіндік ЖАНЫСБАЙ,
Қазақстан Жазушылар одагының
мүшесі.

Құрметті өлеңсүйер, өнерсүйер қауым! Ақпан айының 28-жүлдызында С.Сейфуллин атындағы облыстық қазақ драма театрында Қарағанды «Болашақ» маңызды білім беру колледжінің үйімдестерінен қазақтың белгілі ақыны, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты Дәүітәлі Стамбековтің туғанына 70 жыл толына орай «Уақыт сөз беріп түр маған бүгін» атты әдеби-сазды еске алу кеші өтеді. Атальыш кешке ақынның қаламдас достары Несілбек Айтов, Ұлықбек Есдәулет, Тұрсын Жүртбай, Роза Мұқанова, Серік Ақсунқарұлы, Абзат Бекен бастаған қаламгерлер, белгілі өнер шеберлері қатысада. Кешті ақын Ілияс Мұқаев жүргізеді. Басталуы сағат 16.00-де. Келіңіздер, көріңіздер!